Selma Raljević, Džemal Bijedić University of Mostar, Bosnia and Herzegovina - Lejla Žujo-Marić, Džemal Bijedić University of Mostar, Bosnia and Herzegovina - Faruk Šehić

Sci-Fi je proročanska vrsta književnosti

Intervju s Farukom Šehićem

Faruk Šehić je jedan od najpoznatijih, najpriznatijih i najboljih savremenih bosanskohercegovačkih i slavenskih pisaca koji je putem prevoda, do sada prvenstveno njegovog slavnog romana Knjiga o Uni (2011) na mnoge jezike, već afirmisan i u svjetskoj književnosti. Bogatstvo i visprenost njegove književnosti, kako proze, tako i poezije, u kombinaciji s jednostavnošću njegovog bića, onom kompleksnom jednostavnošću kakvu mogu imati samo vrhunski intelektualci, i to čovjek koji misli – koji je, dakle, prvo čovjek, a onda biće koje misli, za razliku od pukog mislioca, kako je to o američkom učenjaku rekao američki pisac Ralph Waldo Emerson u svom govoru održanom na Harvardu, 31. 8. 1837. godine, a što se može odnositi i na univerzalnog intelektualca – već su uveliko obilježili bosanskohercegovačku i post-jugoslovensku regionalnu književnost i pojavnost. Do sada je objavio sljedeće knjige: Pjesme u nastajanju (2000), Hit depo (2003), Pod pritiskom (2004), Transsarajevo (2006), Hit depo, Pod pritiskom, Transsarajevo, Apokalipsa iz Recycle bina (2007), Knjiga o Uni i Moje rijeke (2014). Dobitnik je cijenjenih nagrada i priznanja. Između ostaloga, za roman Knjiga o Uni dobio je nagradu „Meša Selimović“ za najbolji roman objavljen na govornom području Bosne i Hercegovine, Srbije, Hrvatske i Crne Gore u 2011. godini, a zatim i nagradu Europske unije za književnost – EUPL 2013. Za zbirku poezije Moje rijeke dobio je nagradu „Risto Ratković“ za najbolju objavljenu knjigu pjesama u Srbiji, BiH, Hrvatskoj i Crnoj Gori za 2013-2014. godinu i Godišnju nagradu Društva pisaca BiH za najbolju knjigu objavljenu u 2014.

Faruk Šehić je rođen 1970. godine u Bihaću, u Bosni i Hercegovini kao dijelu tadašnje SFRJ, a sada je građanin države Bosne i Hercegovine. Te promjene su mu se desile u životu, baš kao što su mu se desili i posljednji balkanski i bosanskohercegovački rat(ovi). Do početka rata u Bosni i Hercegovini je studirao na Veterinarskom fakultetu u Zagrebu, a onda se u Bosni i Hercegovini

eISSN 1847-7755; doi: 10.15291/sic/1.8.lc.10

dobrovoljno priključio Armiji RBiH, te je u toku rata bio i teško ranjen. Nakon rata je nastavio studirati Veterinu u Sarajevu, ali je to ubrzo napustio i (trbuhom za srcem) odlučio da na Filozofskom fakultetu u Sarajevu studira ono čemu se dalje u životu i posvetio – književnost. No, kako se od samog stvaranja književnosti u Bosni i Hercegovini ne može živjeti i preživjeti, radi i kao novinar i kolumnista u bosanskohercegovačkom nezavisnom news magazinu Dani. Sve je to u cjelini oblikovalo i dalje oblikuje Faruka Šehića i kao čovjeka i kao pisca. Ovaj intervju s njim obavljen je putem e-maila 4. 7. 2017. godine.

Selma Raljević i Lejla Žujo-Marić

I za one koji te znaju i za one koji te, eventualno, još uvijek ne poznaju ni lično, niti kroz književnost i tvoj ostali rad i društveni angažman, šta bi, u nekim najznačajnijim, poznatim, a po mogućnosti i do sada nepoznatim ili neotkrivenim crticama rekao – ko je Faruk Šehić? Šta je ono što određuje tvoj identitet?

Faruk Šehić

Ovo pitanje, naravno, nadrasta svaki mogući odgovor. Bez želje da filozofiram mislim da svako od nas sebe posmatra i proučava kako godine prolaze. Moj identitet je primarno to da sam pisac, ta činjenica mi omogućava da svoj identitet konstruišem, dorađujem, obnavljam, i on je svakako fluidan, protejski, višeslojan, i teško ga je objasniti. Naravno, određuje me i zemlja u kojoj živimo, često me određuje vrlo negativno u vlastitim očima, to je ona nemogućnost da pobjegneš od nekih glupavih datosti. Stalno sanjam da odem iz Bosne, i to se nikad ne dešava, i uvijek mislim da mogu dati puno više nego što ovdje dajem, jer, bez lažne skromnosti, mene zanimaju nove ideje, nove mogućnosti pisanja, a ovdje sam htio ne htio zarobljen u mnogim prevaziđenim stvarima. Da bi napredovao moraš raditi na sebi, biti isposnik, asketa duha, imati svoj svijet, ali i živjeti s drugim ljudima, bez toga nisi ljudsko biće. Kod nas je teško živjeti s ljudima, jer je Bosna zemlja suočena sa apsolutnim povratkom u goru prošlost. To je jedna civilizacijska regresija, nazadak, povratak nekakvim krivo shvaćenim tradicijama, zatim krivom shvaćanju religije ili nacije. To je ono što sputava, jer ogromnu energiju moraš potrošiti da se distanciraš od toga, ili da pišeš kritiku društva, kao što ja radim već skoro 15 godina. Moj identitet je pisanje, pisanje moje literature, pisanje za novine, ili rad sa mirovnim aktivistima i ratnim veteranima. Ali je i ljubav spram prirodi, rijekama i planinama, ribolovu, biciklizmu i drugim malim stvarima.

Selma Raljević i Lejla Žujo-Marić

Jesi li previše vezan za Bosnu i Hercegovinu? Kažeš da stalno sanjaš o tome da odeš iz BiH – da li razmišljaš o tome da je napustiš? U našem privatnom dopisivanju 8. 1. 2017. godine si rekao (ako smijem): „kad se zaraziš ovom Bosnom i Hercegovinom, onda nema spasa.“ Jesi li se ti „zarazio“ Bosnom i Hercegovinom?

Faruk Šehić

Jesam zaražen, mada bih volio da nisam. Recimo taj put od Sarajeva prema Jugu, do Mostara, on ima mitske obrise, prolaziš Sarajevsko polje, Igman ti je s lijeve strane, pa Hadžići, Pazarić itd., sve te planine, bregovi, zelenilo, onda prođeš kroz brdo i već si u drugoj klimatskoj zoni, zar to nije čudo. U onom momentu kada shvatiš da si zavolio krajolike koji nisu primarno tvoji, jer tu nisi rođen niti odrastao, onda ti je jasno da se to zove ljubav prema zemlji, ne državi. Pa cijela istočna Bosna je neviđena ljepota. Što je sve mala utjeha jer ne živiš s glodarima i pticama nego s ljudima. Koliko god volim Sarajevo, svoje Sarajevo a ima ih više od jednog, tu zaista žive najodvratniji primjerci ljudske vrste. Ne postoji nikakva kultura ponašanja, sve je bazirano na krađi, lopovluku, lakoj zaradi. U Sarajevu ne postoji građansko društvo, ništa. Samo praznina. Haos, bijes, agresija i frustracije. Ko ne bi volio biti oslobođen toga, i pobjeći daleko, u Berlin naprimjer.

Selma Raljević i Lejla Žujo-Marić

Rođen si u Bihaću, a djelimično odrastao u Bosanskoj Krupi.

Slika 1 Faruk Šehić. © Amer Kuhinja 2017

Sada imaš sarajevsku adresu stanovanja, i to podstanarsku. Da li se u bilo kojem smislu osjećaš izmješteno?

Faruk Šehić

Ja sam s pet godina starosti upoznao nostalgiju za izgubljenim zavičajem kada smo odselili u Libiju, gdje smo živjeli nekoliko godina. Tada sam sanjao svoj grad, Bosansku Krupu, u snu bilo je dovoljno preskočiti stare tarabe zarasle u travu i već bih bio u svom gradu. Pa sam onda živio u Zagrebu i studirao tamo. U mnogo čemu sam bio i još sam vezan za taj grad. On utiče na moje formiranje kao mladog čovjeka koji obilazi knjižare i želi postati piscem. Zatim rat i izbjeglištvo, sumrak svih vrijednosti malograđanskog društva, a to je mala apokalipsa, od koje se još nismo oporavili. Oduvijek sam izmješten, neprilagođen, to je stanje duha i uma. Čudno sam se osjećao čak i prije rata u Bosanskoj Krupi, morao si se tući s drugim dječacima na ulici, boriti se za svoju ličnost; odrastanje u Bosni osamdesetih nije bilo nimalo lagano, a ja sam volio život na ulici podjednako kao i sređenost i tišinu gradske biblioteke.

Selma Raljević i Lejla Žujo-Marić

Šta je za tebe dom?

Faruk Šehić

Dom je ideal koji ne postoji u stvarnom životu, to je ona brvnara Grizzlyja Adamsa, odvojenost od ljudskog društva koje je opterećeno sticanjem materijalnih stvari. Idealan dom je povratak prirodi, koji je neostvariv jer je čovjek navučen na život na asfaltu. Kada bih imao moć otići u prirodu, tamo bi mogao biti moj dom. Mada, pisac je po defaultu bezdoman, što sam stariji jasnija mi je ta činjenica. Neki dan sam se vraćao iz Bosanske Krupe u Sarajevo, i mogao bih reći da je tu neka vrsta mog doma, ali on je samo privremen, već sutra mogu spakovati kofere i otići odavde.

Selma Raljević i Lejla Žujo-Marić

Da li rijeka Una za tebe, na neki način, predstavlja dom? Čini se da ti je ona jedno bitno književno uporište, nešto čemu se uvijek iznova vraćaš, baš kao domu, ali da je i mnogo više od toga...

Faruk Šehić

Rijeka Una je prirodna pojava tvrđa od granita, jer je ništa ne može uništiti. U ratu smo je još više cijenili i voljeli, jer joj rat nije mogao ništa. Dolazili smo na kupanje u skrivene rukavce, jer smo time željeli nastaviti naše rituale kupanja i obožavanje vode rijeke Une. Una je kult i magija. Ona, takva neranjiva, predstavlja metafizički dom. Njena boja i njen tok nisu bili ništa manje lijepi tokom rata. Ljudi su rizikovali život da bi išli na kupanje pod granatama i snajperima. Jednom sam došao na jedno ratište samo da bih je vidio, bila je plava kao nebo. Poslije ću sanjati jedan opsesivni san, poprilično jednostavan, u njemu stojim ispod vinove loze u avliji majkine kuće. Gledam plavo noćno nebo čudesno osvijetljeno zvijezdama kroz mlado lišće vinove loze, neopisivo sam sretan, zatim slijedi ogromna tuga zato što shvatam da je to samo san, jer u stvarnosti sve je spaljeno, kuća, vinova loza i sav život okolo. Upravo me je taj san natjerao da napišem Knjigu o Uni, ona je proizvod jednog skromnog sna.

Selma Raljević i Lejla Žujo-Marić

Da li je model življenja čovjeka koji misli svojom glavom u Bosni i Hercegovini, poput tebe, uvijek neka vrsta borbe s vjetrenjačama?

Faruk Šehić

I u BiH ali i cijelom svijetu. Borba za zdrav razum je globalna pojava. Književnost je jedna od utjeha. Tu će ljudi uvijek moći naći sklonište i vidjeti da nisu toliko usamljeni kao što su mislili. Literarni svjetovi ne nude jasne odgovore, ali mogu biti ljekoviti i spasonosni.

Selma Raljević

U toku mjeseca Ramazana, kada se u Mostaru početak iftara označava topovskim pucnjem s brda Velež, s prijateljicom sam sjedila u Starom gradu i pila kafu u „Black Dog Pubu“. Taj topovski pucanj je toliko jako odjeknuo da smo nas dvije, obje životno obilježene ratnim (ne)življenjem u Mostaru, nagonski skočile u namjeri da se sklonimo pod sto. Trenutak kasnije, u nekom vertigu prošlosti i sadašnjosti, nas dvije smo razmijenile sljedeće misli:

„Šta je ovo bilo?“

„Rat?“

„Vatromet?“

„Ma, ne! Iftar.“

(S olakšanjem, obje) „Uh!“

„A, sjećaš li se ti gdje si bila kad je počeo rat?“

„Koji? Prvi ili drugi u Mostaru?“

Naši likovi nisu bitni. Mi smo jedne od mnogih pripadnica i pripadnika tzv. „pregažene generacije“, za koju regionalna književna kritika tebe smatra njenim predvodnikom u post-jugoslavenskoj književnosti. Taj pojam se odnosi na bosanskohercegovačku generaciju rođenu sedamdesetih godina prošlog stoljeća, koja je odrastala u tzv. „sretnim osamdesetim“, a zatim „pregažena“ u devedesetim. Jesmo li, kao takvi, svi na neki način PTSP-jevci?

Faruk Šehić

Vjerovatno da jesmo, ali ne treba to uzimati kao neku mučnu stigmu, sjetimo se junaka Hemingwayevog romana A Sunce izlazi, nismo mi prvi koji imamo to iskustvo, jesmo prvi na kraju 20. vijeka u Evropi. I jesmo bili uskraćeni za mnoge stvari, ali meni je lično draže pripadništvo ovoj

generaciji, nego da sam millennial, ili pripadnik Garlandove X-generacije. Nama nikad nije bilo dosadno, i kao mladi smo dobili iskustvo s kojim nismo znali šta da uradimo, zato sam ja pisac, između ostalog, da mogu literarno preraditi to iskustvo. Moja raja iz Bihaća ima jedan termin u slengu: sindromaš. To smo svi mi, sindromaši, svi koji se trzaju na petarde i drvene iftarske topove. I to je sasvim OK. Meni se slično desilo u Zürichu 2016., bili su neki protesti, i anarhisti su bacali topovske udare, i ja sam se sklonio iza stuba za reklame, za svaki slučaj. Prije bih uvijek išao tamo gdje su protesti, vukao bi me adrenalin, sada više ne, strah je nekad zaista potreban i dobar.

Selma Raljević i Lejla Žujo-Marić

Tvoj svjetski priznati roman Knjiga o Uni ispisuje jedinstveno bosanskohercegovačko „ratno pismo“. Često si govorio da si mu se nekoliko puta vraćao i dopisivao ga. Dopisuješ li ga još uvijek? Da li je Knjiga o Uni sada završena?

Faruk Šehić

Konačno je završena, dopisivao sam je jer nije bila završena kada sam je objavio; autor uvijek žuri da knjigu objavi što prije, jer je nestrpljiv i želi čuti eho čitalaca, kritike. Ili mu je potreban novac. Onda sam je dopisivao za svako novo izdanje, plus dorade i ispravke koje sam radio s prevoditeljima. Upravo taj rad mi je onemogućio da se odvojim od nje, jer taman kad bih je zaboravio onda bi mi neko od prevoditelja poslao pitanja na desetak kucanih stranica a ja bih odgovorio na pedeset kucanih stranica. Autor mora biti sposoban raditi s prevoditeljima, inače će knjiga biti mrtvorođenče u novom jeziku prijevoda.

Selma Raljević i Lejla Žujo-Marić

Knjiga o Uni je prevedena i na brojne jezike svijeta. Na koliko jezika je prevedena do sada? Jesi li zadovoljan tim prevodima i životima Knjige o Uni na drugim jezicima? Da li ima neki prevod koji ti je najdraži – neka priča koja ti predstavlja posebno iskustvo u vezi s „govorom“ Knjige o Uni na drugim jezicima?

Faruk Šehić

Do sada na devet jezika je prevedena, a objavljena u 11 evropskih zemalja. Zadovoljan sam svakako. Radio sam sa dosta prevodilaca, i to je veliko i korisno iskustvo. Jer poslije toga kad pišeš znaš unaprijed da te negdje u busiji čeka prevoditeljica, koja će te pitati da joj objasniš neku

aluziju ili dosjetku. Ako je nešto nerazumljivo na našem jeziku, kako očekivati da neko to razumije na stranom jeziku. Dosta sam radio sa engleskim prevoditeljem Willom Firthom. Jednom sam mu poslao odgovore na pedeset kucanih strana. To je pravi rad, težak i mučan kao i svaki drugi.

Selma Raljević

Knjiga o Uni je i transumjetnički i multidisciplinarni roman – jedna vrsta „transromana“, kako u vlastitoj formulaciji nazivam takav vid romana. Dio narativa Knjige o Uni predstavljaju crno-bijele grafičke ilustracije svjetski afirmisane bosanskohercegovačke grafičke dizajnerice i umjetnice Aleksandre Nine Knežević, ali to nije grafički roman. Upravo zbog tog spoja književnog teksta i teksta grafičkih ilustracija smatram da je Knjiga o Uni jedan od izraza i oblika „transromana“. Možeš li nam ispričati priču o nastanku Knjige o Uni u obliku „transromana“?

Faruk Šehić

Ninine grafike nisu bile u originalnom prvom izdanju romana, tek su ušle u drugo izdanje, jer je Nina sama došla na ideju da ih uradi, budući da ju je knjiga potakla da ih uradi. Onda su one postale sastavni dio knjige, njen nerazdvojni dio. Poslije je Nina napravila jako dobru izložbu grafika iz knjige, napravila bedževe i cekere sa motivima grafika iz romana, i dobila nekoliko nagrada za te grafike. Tako da je to bilo zaista spontano, i mnogi strani izdavači koji su objavili moju knjigu tražili su isključivo Ninin dizajn i njene grafičke ilustracije. Možda je tvoja definicija „transromana“ ono što ja zovem knjigom, jer Knjiga o Uni ima taj naziv zato što sam je zamislio kao knjigu, kao katalog, pseudo-enciklopediju o gradu, povijesti, rijeci, kući, ribama, pticama ili biljkama.

Selma Raljević i Lejla Žujo-Marić

Ti si jedan od rijetkih pisaca koji je jednako uspješan u stvaranju i proze i poezije. Kakav je tvoj odnos prema prozi, a kakav prema poeziji – ima li neke razlike?

Faruk Šehić

Književnost je za mene ostvarenje moje lične slobode, duboka i ograničena anarhija misli i ideja (tu mislim na anarhiju ne kao zbrku nego kao slobodu da misliš samosvojno, drukčije), ona je i moje neslaganje sa svijetom, pokušaj da pomognem sebi i drugima.

Da, ja sam žanrovski transseksualan, ali u zadnje vrijeme sam baziran na prozu, poeziju pišem rijetko, i ona mi je vježba za oštrinu literarnih čula.

Selma Raljević i Lejla Žujo-Marić

Tvoja zbirka poezije Moje rijeke na neki način je povezana s izrazom Knjige o Uni. Čini se kao da tu postoji neka vrsta interdijaloga, kao da se romaneskni tok Knjige o Uni poput rijeke račva u rukavce pjesama Mojih rijeka. Kako su izvirale pjesme u tokovima Mojih rijeka?

Faruk Šehić

Ta knjiga je nastala slučajno, a opet planski i smišljeno. Počeo sam je pisati na atlantskoj obali Francuske, na mjestu gdje se Loara ulijeva u Atlantik. Bio sam fasciniran veličinom Atlantika, njegovom silinom mutnih valova, Loarom, svim pomorskim bitkama koje su tu vođene. Mogao sam uporediti užas našeg rata, našu traumu, sa užasima i traumama dva svjetska rata koja su tu vođena. Sve to naše mi je izgledalo malo, shvatio sam da u zaljevu Saint-Nazairea leži nekoliko brodova u kojima broj mrtvih vojnika, ranjenika, medicinskih sestara dobrano premašuje nekoliko Srebrenica. Loara, Atlantik, pješčane plaže bez kraja i konca su me izliječili za trenutak, oslobodili od osjećaja da niko ne haje za našu muku, oslobodili od osjećaja nemoći i bijesa. Sve to mi je dalo snagu da se opet suočim s našim užasima, a Moje rijeke su također i refleksija saradnje i putovanja sa ljudima iz Centra za nenasilnu akciju (CNA Beograd-Sarajevo), gdje sam se bavio kulturom sjećanja u poeziji po prvi put. Također je ova knjiga daleki eho jednog-dva ljubavna razočarenja.

Da, jesu, Moje rijeke su vezane s Knjigom o Uni, ali takve su sve moje knjige, jer svaka moja nova knjiga izvire iz nekog dijela prethodne knjige, ja ih sve pišem tako da mogu činiti jednu veliku knjigu koja ne može nikad biti završena.

Selma Raljević i Lejla Žujo-Marić

U E-novinama i na web portalu XXZ magazina zasebno je objavljen po jedan odlomak tvoga romana u rukopisu „Cimetna pisma“. Naslov odlomka objavljenog u E-novinama je „Sami u srušenom gradu: holoakvarel priča“ (http://www.e-novine.com/kultura/kultura-knjige/133164-Holoakvarel-pria.html), a onaj na XXZ portalu nosi naziv „Grad s plavim očima“ (http://www.xxzmagazin.com/grad-s-plavim-ocima). U formi dostupnoj na Internetu dio prvog teksta

predstavljaju crno-bijele fotografije, a dio drugog teksta čine futurističke digitalne ilustracije. Obilježje oba teksta je post-apokaliptična naučna fantastika, i to kombinacija Sci-Fi i Cli-Fi[1] narativa u tvom ključu. Mada i „Sami u srušenom gradu: holoakvarel priča“ ima primjesu i određene migrantske fantazme, „Grad s plavim očima“ je posebna postapokaliptična migrantska fantastika, i to geopolitička i distopijska fantazija imaginarnog grada, po svemu sudeći baziranog na nekom bosanskohercegovačkom gradu, pa možda i na gradu kao mikrokosmosu Bosne i Hercegovine. Sve to u jedinstvenosti tvoga književnog imaginarija i njegovog iskaza unosi novinu u savremenu književnost Bosne i Hercegovine, ali i šireg regiona, pa i cijeloga svijeta. Možeš li nam otkriti makar još neke zamisli romana u rukopisu „Cimetna pisma“? Kada ga možemo očekivati u knjižarama?

Faruk Šehić

Bit će to dosta složen roman, njegova forma je Sci-Fi, putovanje svemirskim brodom okvirno, misija s tajnim zadatkom, ili jednostavno: ljubav u doba postapokalipse. Štos s romanom je da napraviš neki nacrt, skicu, ali poslije možeš odustati od mnogih elemenata koje si sam sebi zadao. Ne znam kuda će to trenutno otići, došlo je do tačke u kojoj grad kao svjesno i živo biće odlazi u izbjeglištvo. Grad koji kao svjesno biće preuzima stvar u svoje ruke, jer ne može da bude na jednom mjestu, budući da se u njemu i oko njega vode ratovi bez kraja i konca. To nisu neki konkretni ratovi, niti su tu bitne strane, zastave, države, nego je riječ o propasti civilizacije koju poznajemo. O jednoj konstantnoj apokalipsi kao načinu života, zato se Grad pobuni i odlazi na neko mirnije mjesto, ako ga uspije pronaći. Moji junaci su survivori, izbjeglištvo je njima normalno kao što je i nama bilo devedesetih. Također me zanima pripovijedanje iz ženskog lica, dosadno je stalno biti muškarac. Ne znam kada će, što kažu Englezi: hit bookshelves, ali trebat će tu još dosta rada.

Selma Raljević i Lejla Žujo-Marić

Otkud i zašto ženska perspektiva pisanja u nekim dijelovima romana u nastajanju „Cimetna pisma“? Kakvi su za tebe izazovi i iskustva pisanja iz takve vizure?

Faruk Šehić

Zanimljivo je kada promijeniš perspektivu, i meni se to desilo spontano, jer sam htio ući u tuđu kožu, i zanimalo me napisati jedan snažan ali i krhak ženski lik.

Figure 2 Faruk Šehić. © Zoran Kanlić 2017

Interesovalo me je kako ću se snaći u toj ulozi, a svakako je i vrijeme za dominaciju ženskih likova, u duhu je vremena, mada se ja klonim onog što je trendovski, ali nastojim vidjeti svijet kakav će biti. Zanimaju me projekcije budućnosti, jednog srušenog, smrvljenog svijeta u kojem postoji ta famozna ljudska želja za preživljavanjem. Nikad neću moći do kraja shvatiti toliku ljudsku otpornost i moć ka preživljavanju, volju za životom. Valjda je zbog toga čovjek kralj životinja, a ne lav. Zanima me i artificijelna inteligencija, androidi i roboti, i kako će oni razvijati svoju „ljudskost". Sci-Fi je jednostavno proročanska vrsta književnosti.

Selma Raljević i Lejla Žujo-Marić

Kako i zašto baš taj naslov „Cimetna pisma"?

Faruk Šehić

Naslov se nametnuo nekako sam od sebe, a i jasno korespondira sa sadržinom, jer se radi o pismima, mada moj roman nije čistokrvna epistolarna forma. A cimetna su zato jer me to asocira na nešto nježno i mekano, ima neku lirsku notu u sebi i asocijaciju na Brunu Schulza, kojeg jako volim i od kojeg sam štošta naučio. Dok je „Cinnamon Girl" zapravo naslov pjesme Neila Younga, u toj pjesmi se govori o nekoj vrsti idealne i utopijske ljubavi oličene kroz Cinnamon Girl. Inače, kad pišem, podosta me određuje muzika koju slušam. Drugi glavni junak se zove Cortez Cortez, što je opet prema pjesmi „Cortez the Killer", također Neila Younga.

Selma Raljević i Lejla Žujo-Marić

Možeš li nam otkriti još neke od svojih budućih životnih i književnih planova, namjera i puteva?

Faruk Šehić

Često živim dan za danom kao prosječan balkanski sapatnik. U planu je uskoro knjiga kratkih priča koja će biti objavljena u Zagrebu i Sarajevu, onda se bacam na roman, kojeg sam zaledio negdje od prošlog decembra jer sam shvatio da ću priče prije moći završiti. Inače, sad je ljeto, pa volim na biciklu otići izvan grada, vidjeti tu pravu, skrivenu Bosnu, a to je jedna užasna slika, potpuno raspadanje i prirode i društva. S tim da se priroda, naravno, ne može raspasti, jer u njoj i materija i energija neprestano kruže.

Selma Raljević i Lejla Žujo-Marić

Možemo li na kraju razgovora započeti novu priču tako da nam otkriješ neke svoje još neotkrivene i neobjavljene književne retke, bilo poetske, bilo prozne – možda baš iz svoga romana u rukopisu „Cimetna pisma“? (May the force of literature be with us!)

Faruk Šehić

Jedan, do sada neobjavljeni, odlomak „Cimetnih pisama“:

Ručak na suncu

#holoakvarel priča No. 2 #permakultura

Landrover se spretno kretao između ruševina kuća, zgrada i ljudskih života. Između izobilja smeća i raslinja, koje se nakupi dok rat bjesni i radi svoj posao. Na džipu je bio instaliran veliki zvučnik i iz njega su dopirale sljedeće riječi: Dragi sugrađani, rat je završio!

Ma hajde, zaboravili smo kada je i počeo. Jer ovdje se ratovi slažu kao arheološki slojevi nekog grada kojeg je napravila nestala prastara civilizacija, naprednija od nas. Slojevi tipičnog drevnog grada pokazuju da ponekad naiđe jedan crni sloj, to je onaj vremenski period u kojem je grad gorio. Crnilo odaje garež i pepeo zamrznute u vremenu. Arheološki slojevi naših prostora su većinom crni, vrlo malo je slojeva koji odaju mirne periode života. Uvijek se razvija ista priča, niko ne vjeruje da će rat početi, svi govore: «Ma neće biti rata, jer tek je onaj prošli završio». Ali, dešava se suprotno, ljudi tvrde jedno, ali skrivene mašine rade svoj posao. Sjajnocrne Singer mašine štekte, makaze neumorno sijeku, razboji izbacuju platno, nečije ruke precizno štrikaju. Konac i igla plešu iznad naših uspavanih glava, naprstak od srebra sija kao generator budućih oluja, prst diriguje šivanjem događaja koje nikad nećemo razumjeti. Mrak pada i strah raste. Paranoja se uzgaja u kućama. Raste kao pamuk. Crna svila u koju će nas rat zaviti.

Ovo sugrađani je zvučalo zaista cinično, pošto su se sugrađani borili jedni protiv drugih. Dalje su išle neke riječi koje me nisu zanimale. Znali smo da je rat završio, to je visilo u zraku, dolazilo je proljeće, i ruševine su postajale lijepe i iskonski prirodne. Crvendaći i vrapci su kratkim retweetovima odavali počast proljeću.

Da su mogle i ruševine bi cvjetale i listale. Sve kuće su nalikovale jedna drugoj; smrvljeni kutci intime nekadašnjih stanovnika, koji su sada interno raseljeni po cijelom gradu, i širom planete. Dimnjaci i potporni zidovi su jedini prkosili gravitaciji. Kad stanovnici postanu izbjeglice, oni žele samo jedno: odmotavanje života unazad, da prestanu biti izbjeglice, ukoliko je to uopšte i ikako moguće.

Sjedio sam ispod trešnje, i njene latice su padale po meni, zaustavljale se na maskirnoj uniformi, koja je postala moja druga koža. Čeprkao sam nešto oko pištolja, mađarske kratke devetke, glačao mu cijev komadom kuhinjske krpe. Bila je nedjelja, prva nakon kraja rata, razlog za megadosadu, i ljenčarenje. Stavio sam pušku na klupu i šetao po dvorištu. Sunce je bilo visoko, koliko mu je to dopuštalo godišnje doba, jer kod nas Suncu treba dosta vremena da ojača i pokaže svoju punu snagu. Krajem aprila ono još nije bilo u toj fazi. Tako da sam mogao da gledam u njegov disk koji je visio na nebu bez da stavim dlan iznad očiju kao imitaciju tamnih poklopaca sunčanih naočala. Sunce je najstariji bog, i nije ga moguće opjevati. Nema zle namjere kao monoteistički bogovi. Oboje smo bili sretni zbog bogomoljâ survanih u prašinu. Nekad su granate imale smisla. Oboje smo znali da je za obrazovanje mladih naraštaja bitniji Komunistički manifest nego svih pet kanonskih Evanđelja. Ali kada pročitaš Kataloniji u čast Georgea Orwella, onda ti komunizam padne u očima, a nešto drugo poraste. Nešto što smo mi živjeli.

Gazio sam travu koja je rasla u dvorištu. Divlju kamilicu, bokvicu, maslačak, visibabe, jagorčevinu. Skrasili smo se u tuđem dvorištu, dovukli tu kontejner takozvanih mirovnih snaga, i uselili svoje živote u njega. Vlasnike nismo pitali za dozvolu za useljenje, jer ih nije bilo. Vlasništvo ionako nije bilo bitno u gradu u kojem je rijetko ko želio živjeti. Grad je postao blijedo sjećanje na crno-bijeloj fotografiji. Mi smo voljeli crno-bijele fotografije. Znali smo da će se boje vratiti kad-tad. Proljeće je radilo baš to, farbalo je stvarnost zelenim nijansama.

Cinnamon Girl je kuckala i lupala po kuhinji. Nije mi više dozvoljavala da prčkam po kuhinji, jer ona je htjela kuhati, a ja se nisam previše bunio. Imala je maramu preko čela, i upravljala je suđem svojom karakterističnom energijom, i suđe ju je slušalo, plinski šporet je smjerno izvršavao njene komande, i cijela minijaturna kuhinja, predvorje kontejnera, bila je podatan instrument u njenim rukama. Naša mala djevojčica joj se vrzmala oko nogu. Samo je Maša imala počast da ne mora

slušati Cinnamon Girl, ali ju je ona bespogovorno slušala, i oponašala. Maša je bila Cinnamon Girl u malom, i tu nije bilo prostora za neki dijalog, sve njene želje su bile moja zapovijest.

Tata, hoću robota, rekla je Maša, dok smo bili u skloništu i čekali da prestane padati kiša. Kiša je bila naša riječ za padanje granata. Nisu svi još shvatili da je kraj rata. Granatirali su nasumično i po navici. Za one koji su granatirali rat je bio samo vremenska nepogoda. Za one koji su činili zločine rat je isto bio vremenska nepogoda, stihija. Nešto što će se spominjati tiho i s osjećanjem potajnog stida.

Morao sam išetati na kišu. Samo stotinu metara od našeg skloništa bio je centralni trg. Tamo je nekad bila prodavnica igračaka iz sci-fi filmova, možda se neki robot zadržao u ostacima izloga. Mašina želja je morala biti ispunjena, taman joj napravio robota od lima i šarafa. Kao u lošem vicu baš tamo gdje su lupale granate nalazila se bivša prodavnica Odeon. Trčao sam prema izlozima u kojima je bilo izloženo ništavilo. Zapeo za kabal i pao rukama naprijed. Sljedeća minobacačka je trebala biti ispaljena za tridesetak sekundi. Dovoljno da uletim u Odeon, koji je još imao betonsku ploču i krov s kojeg je crijep bio otpuhan eksplozijama. Preturao sam kutije pune osušenog mišijeg izmeta, zaobilazio ljudski izmet. Sreća pa nije bilo nagaznih mina, kako smo zvali svježa ljudska govna. Nije bilo ničeg vrijednog u prodavnici. Na sred ulice je rasla duboka trava. Pogled mi je zapeo za struk korova presječenog gelerom. Nešto se sijalo u skraćenoj travi. Prišao sam bliže i vidio tijelo zlatnog robota. Bio je odbačen i rasut udarnim valom eksplozije. Negdje u blizini su mu ruke i noge. Kiša nije prestajala da pada. Zato sam ga i našao, jer je ovdje stalno padala kiša pa niko nije pretražio gustu travu na asfaltu centralnog gradskog trga.

Nije mi bilo posebno teško izbjeći kišu, slušao bih fijukanje granata, i znao bih kada fijuču onda odlaze daleko. Upratio sam ritam ispaljivanja, dovoljno da pokupim ruke i noge nesretnog robota, koji će uskoro biti uskrsnut. Imao sam to šesto čulo, ratno iskustvo, nisam znao šta ću s njim u miru, jer je rat odavno postao jedini smisao života.

Tijelo robota stavih u džep, ruke i noge sam držao u ruci, te pobjegoh u zaklon zahoda prve kuće do prodavnice. Prebacivao sam se od ruine do ruine i došao do naše kuće. Nisam ga pokazao Maši, jer nije bio za pokazivanje. Napio sam se vode i nastavio dalje prema tri klika udaljenoj ulici na rubu grada, gdje je radio elektronički mehaničar. On će znati da popravi robota. Put do njega je podrazumijevao pretrčavanje nekoliko snajperskih prelaza, gacanje kroz tranšeje, provlačenje kroz

zemljane tunele, memljive podrume, pretrčavanje podivljalih ulicâ na kojima su bili stubovi i žice, drveće, razne prepreke za zaštitu od metaka, steeplachase pod neprijateljskom vatrom. Posebno su strani fotoreporteri voljeli izgorjeli autobus, prevrnut postrance, položen kao zaštita za pješake na frekventnom snajperskom prijelazu. Na autobusu je neko napisao originalnim fontom sa naslovnice albuma: Pink Floyd The Wall. Zidovi su rasli, šta su drugo mogli raditi. Naše doba je obilovalo zidovima, čim se jedan negdje prevaziđe u ljudskim mislima, i čim ga ljudi sruše u stvarnosti, odmah na drugom kraju svijeta nikne novi zid. Tako je Berlinski zid srušen, da bi mogao biti izgrađen zid u Svetoj zemlji. Onda je i on srušen, da bi kod nas ovdje bili izgrađeni čitavi fortifikacijski sistemi visokih zidova; labirinti i labirinti bez kraja i konca.

Mehaničar je imao opušak među usnama i on mu nije nimalo smetao. Cigarete su bile valuta koju je rado uzimao. Cjenkali smo se i iznos je bio utvrđen. Robotu je zamijenio softver, oklop je bio u dobrom stanju. Malo oksidiran od boravka pod vedrim nebom, ali opet je ličio na sebe, onako kako sam ga se sjećao sa filmskog platna. Jedna ruka se nije mogla vratiti u zglob, pa je dobio crnu ruku nekog drugog robota. Eklektička varijanta ranjenog robota.

Napokon je robot bio popravljen. Nije mogao govoriti, jer mu je falio čip za glas, ali se mogao gegati tipično robotski, što je izazivalo osmijeh na Mašinom licu. Majstoru sam dao deset cigareta i tri jabuke u zamjenu za popravak.

Bio je to C-3PO, originalna verzija zlatne boje, džepnog formata. Maša mu je napravila drveni kalašnjikov, iako sam joj govorio da je C-3PO miroljubivi i smiješni robot, koji nikad nikom nije naudio u legendarnom filmskom serijalu. Uporno mu je stavljala kalašnjikov u crnu ruku.

Ručak je bio gotov. Gljive iz našeg podruma, luk iz naših zaliha. Kruh iz našeg šporeta. Kao desert tu su bile jabuke iz ostave napuštene kuće, u čije dvorište smo uselili kontejner i nekoliko zavežljaja stvari.

Sve je bilo biološki i organsko. Bez aditivâ, glutena, alergenâ. Kako je prestala opasnost od smrti neprirodnim putem, za očekivati je da ćemo živjeti vječno s obzirom na kvalitet hrane koju smo jeli. Jedino vam od takve hrane nisu mogli narasti ekstremiteti. Dijelove tijela koje ste izgubili u ratu biološki proizvedena hrana vam nije mogla vratiti.

Jeli smo halapljivo i bez ikakve malograđanske suzdržanosti. Jeli smo rukama iako je Cinnamon Girl servirala loše posrebren escajg, kojeg sam našao u zemlji kada sam rukama kopao pjeskovito krompirište tražeći zaostale gomolje. Nije bilo otmjenosti u načinu na koji smo jeli. Sve nam je curilo s usana i niz brade. Ruke su nam bile masne od crvenog umaka, smijali smo se i bili sretni. Rat je bio završen, nije bilo veće nagrade za nas troje. Pošto nismo pripadali nikakvoj vojnoj formaciji, nego smo bili formacija za sebe, nismo ni imali nikakvih obaveza u onom što slijedi nakon svakog rata. Nije nas zanimalo društvo kao cjelina, ni njegova obnova. Bili smo sami sebi dovoljni.

Pokupio sam suđe i odnio ga na pranje. Maša je ležala u travi i maštala. C-3PO je stajao okružen maslačcima, zagledan u nebo, sanjajući otvorenih očiju povratak u filmski serijal. Cinnamon Girl je legla na klupu i stavila stare novine na lice. Zadigla je majicu i sunčala pun stomak. Lagani aprilski povjetarac je nosio prašinu i latice opalog cvijeća. U mirisu gradske prašine je ljenčarilo godišnje doba, i sjećanje na mirise nekadašnjih kuća.

Landrover je kružio gradom kao neki dobroćudni lešinar i saopštavao ugodne vijesti. Koga je to više bilo briga. Svako se zabavio o sebi. Trebalo je urediti prostor za život. Čistiti ruševine. Mi to nismo željeli raditi. Zašto ne konzervirati ruševine i na njima izgraditi novi svijet. Saditi kupus i zelenu salatu na ostacima nekadašnjeg krova kuće. Podrumi su rezervisani za gljivarstvo. Kroz prozore će vinova loza puštati meke vitice. Kakvo će tek vino biti od stabljike izrasle u dnevnom boravku. Domaće, stolno.

Malo smo žalili za tim što je rat odlazio u sjenu. Stari, dobri rat. Trebalo je navići se na novu slobodu, jer najveći osjećaj slobode je moguć samo u ratu. Kao u pjesmi Me and Bobby McGee: Freedom's just another word for nothin' left to lose...

[1]Climate Fiction, što bi se moglo prevesti kao klimatska fantastika, a analogno prevodu termina Science Fiction kao naučna fantastika.

Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License